

спадкування минулого, інформаційних потоків, які породжуються формами соціального мислення (економічного, політичного, правового тощо) є місцем, в якому людина створює образи соціального порядку, спираючись на традиційне розуміння справедливості.

Що ж таке справедливий правовий порядок загалом? Слідом за Г. Працко виділимо родові ознаки правового порядку як різновиду соціального порядку. По-перше, правовий порядок як підпорядок соціального може мати місце там, де є зведення індивідуальних дій до загальноприйнятих норм, які здатні закріплювати положення суб'єктів в соціальній структурі. По-друге, правовий порядок є особливим видом соціальної стратифікації, яка постійно потребує регламентації та інституалізації. По-третє, правовий порядок виступає способом життєдіяльності індивідів, які складають його, здатних реалізувати життєво важливі потреби, мету і сенс соціального існування. [2, 65-66].

В цілому вказані параметри й ознаки правового порядку відповідають ідеям Т.Парсонса про принципи виявлення складних функцій стратифікованих систем, які цілком придатні для характеристики системних якостей будь-якого соціального порядку. “Будь-яке системне соціальне явище має бути скоординоване як з універсальними нормами, серед яких норми соціальної справедливості, які визначають статус членства, так і з певним розподілом функцій колективів, статусів і ролей у системі соціальних відносин” [109, 27].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вебер М. Избранные произведения. – М.: Прогресс, 1990. – 808 с.
2. Працко Г.С. Порядок и человек: опыт социально-философского анализа. – Философия права. – 2002. – №1. – С. 61-66.
3. Парсонс Т. Система современных обществ. – М.: Аспект Пресс, 1998. – 270 с.
4. Проблема влади і права в умовах посттоталітарних трансформацій: міждисциплінарний аналіз: Монографія \ М.І.Панов, О.Г.Данильян, С.І.Максимов та ін.; За заг. ред. Акад. АПрН України М.І.Панова, О.Г.Данильяна. – Х.: Право, 2004. – 360 с.

Надвинична Т. Л.

к.психол.н, доцент кафедри психології та соціальної роботи ЮФ ТНЕУ

Надвиничний О. С.

студент 2 курсу коледжу економіки, права та інформаційних технологій ТНЕУ

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ СУДОВОЇ ВЛАДИ ЯК ЕФЕКТИВНОГО СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОГО ІНСТИТУТУ

Тривалий процес становлення України як самостійної, демократичної та правової держави супроводжується складними трансформаційними перетвореннями усіх соціальних інститутів, одним із найсуперечливіших з яких є інститут судової влади. Адже від ефективності та якості її функціонування залежить порядок та стабільність у країні, так як саме на цей владний орган покладається контроль за дотриманням законності в усіх без винятку сферах

суспільного життя (захист основ конституційного ладу, гарантування дотримання основних прав та свобод людини і громадянина, законність виборчого процесу тощо).

Основною особливістю процесу становлення та розвитку судочинства в нашій державі є постійна діалектична суперечність між реформами, які регулярно проводяться у цій сфері й мали би покращувати існуючу ситуацію і реальністю, у якій суд так і не став дієвим гарантом прав та свобод людини, незалежним арбітром між громадянином та державою, захисником конституційного ладу. На нашу думку, це пов'язано із недостатньою розробленістю багатьох питань щодо судової влади як публічно-правового та соціального феномену та відсутністю консолідованого теоретико-методологічного підходу щодо даної проблематики.

Зазначимо, що різноманітні аспекти досліджуваної тематики цікавили як класиків філософсько-правової думки (Аристотеля, Спінозу, Т. Гоббса, Ж.-Ж. Руссо, Дж. Локка, Бенґама, К. Маркса, Б. Сантоса, В. С. Нерсесянца та ін) так і наших вітчизняних (С. В. Бобровник, В. Ф. Бойко, А. М. Колодій, О. М. Костенко, О. М. Мироненко, О. Г. Мурашину, Н. М. Оніщенко, О. В. Петришина, В. Ф. Погорілка, П. М. Рабіновича, О. Д. Святоцького, В. Ф. Сіренка, О. Ф. Скакун, О. В. Скрипнюка, В. Є. Скоморохи, І. Б. Усенка, М. В. Цвіка та ін.) та зарубіжних сучасників (У. Бернема, Б. Т. Булеулієву, А. Б. Венгерова, Р. Давіда, М. Дюверже, Д. Каррі, Д. Мидора, М. Саф'яна, Б. Таманаги, С. Теймана та ін.). Їх дослідження зокрема присвячені системному аналізу судової влади та її окремих інститутів, питанням організації та діяльності судової влади в умовах становлення правової держави й громадянського суспільства, актуальності концептуальних та науково-практичних розробок щодо судової влади, її завдань та функцій, форм і методів здійснення в умовах суспільно-політичних трансформацій перехідного періоду тощо.

Отож метою нашої публікації є обґрунтування основних соціально-психологічних передумов формування судової влади як ефективного соціально-правового інституту.

Детальний аналіз низки літературних джерел дав нам змогу виокремити найбільш поширене та часто вживане трактування поняття «суд», як органу що, здійснює правосуддя у формі розгляду і вирішення цивільних, кримінальних, господарських, адміністративних і інших категорій справ у встановленому законом конкретної держави. Як зазначає більшість науковців суд виникає разом з державою, але виділяється в самостійний орган в ході розвитку державного механізму і утворення спеціального державного апарату [2].

У найпримітивнішій формі судовий розгляд та врегулювання конфліктів існував ще у епоху так званого додержавного управління і був чи не єдиною альтернативною кровної помсти, поступово пом'якшуючи і витісняючи її. Примітивна форма судової влади належала в цей час всьому народу (народним зборам), але могла ініціюватися та здійснюватися радами старійшин, особливими колеґіями, вождями.

З утворенням держави суд стає частиною її керівного та контролюючого апарату. Загальне правило для ранніх стадій судової організації – нерозривне поєднання судової гілки влади з адміністративною. У цей час вища судова влада номінально переходить до рук глави держави, а вже він розподіляє виконавчі повноваження серед керівників певних територіальних органів та громад. Характерною ознакою цього періоду є те, що майже всі найбільш консервативні та значущі соціальні звичаї ставали публічним джерелом права,

що відбувалося шляхом визнання їх державою як загальнообов'язкових норм, дотримання яких забезпечувалося вже не колективною волею, громадською думкою, а силою державного примусу. Відтак, суд у своїй примітивній первозданній формі, з одного боку, став першим проявом цивілізованої суспільної організації, з іншого – органом, що гарантував право на суд та судовий захист, що стало одним із первісних прав людини.

Саме такий підхід до розуміння місця та ролі судової влади у суспільному житті змушує, розрізняти цей феномен по-перше, як соціальний інститут (суд общини, честі, присяжних, народних засідателів тощо), а по-друге, як інститут публічної влади. У цьому контексті слід зауважити, що ці дві організовані системи тісно пов'язані між собою, впливають одна на одну і навіть зливаються між собою (наприклад, суд за участю присяжних тощо), але частіше всього спостерігається перебирання функціональних обов'язків суду як інституту публічної влади у суду як соціального інституту [3; 4].

Основною метою суду у сучасних умовах демократичного суспільства є вплив за допомогою норм права на поведінку індивідів та процеси (здійснення соціального контролю), що відбуваються в суспільстві та забезпечення і гарантування можливості особистості відстоювати свої права у судовому порядку [5]. Як зазначає Прилуцький С. В. [4] суд як соціальний феномен розкривається за допомогою таких понять: судова діяльність (процес прийняття судового рішення, взаємостосунки і суддів та учасників судового процесу, соціальне середовище, в якому і здійснюється правосуддя, психічна взаємодія між середовищем і судом, прокурором, адвокатом, що беруть участь у розгляді справи); роль правової культури і щодо судової влади (критерії правової культури - вміння, бажання і можливості відстоювати свої права в суді; фактори правової культури (правова соціалізація, правове виховання); механізми і способи реалізації правової культури; ознаки наявності або відсутності судової влади; форми виявлення та існування судової влади; ефективність судочинства та виконання судових рішень; показники і фактори реалізації судової влади [5].

Як зазначає більшість сучасних дослідників, основною проблемою сучасного українського трансформаційного суспільства є те, що одна із трьох (суспільство, держава і особа) фундаментальних основ правосуддя, а саме суспільство, є фактично відстороненим від реального судочинного процесу. У наших судах частіше всього представлені лише дві сторони – держава (сторона обвинувачення) і особа (обвинувачений), а суспільство лише інколи виступає у ролі «посередника» у вигляді громадської думки і то лише тоді, коли судова справа отримує широкий суспільний резонанс. У всіх інших випадках результат судочинства залежить лише від професійності тієї чи іншої сторони [1].

Відтак, підтримуючи думку Камусова Т. К., вважаємо, що одним із перших кроків на шляху складних структурних змін судової системи та підвищення його ефективності має стати «..внесення зміни до конфігурації учасників судочинства, посиливши в них присутність суспільства» [1]. Це, насамперед, означає, що шлях до зародження громадянського суспільства в Україні має проходити через пряму участь громадян у політичному житті країни та організації відповідальної судової влади. Адже, як засвідчило наше дослідження, лише безпосередня участь громадян у процесах організації та здійснення судової влади є важливою запорукою незалежності суддів від політичного впливу та одночасно стає формою прямої відповідальності перед суспільством.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Касумов Т.К. Социология правосудия: вопросы методологии и предвидения // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bibliofond.ru/view.aspx?id=13502.
2. Маляренко В.Т. Суд // Юридична енциклопедія: В 6 т. - Т. 5: П-С / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К.: Укр. енциклопедія, 1998. – С.686.
3. Прилуцький С. В. Судова влада в умовах формування громадянського суспільства та правової держави в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: <http://mydisser.com/ru/catalog/view/6/350/16747.html> .
4. Прилуцький С.В. Соціальний феномен суду як цивілізаційної основи розвитку людства [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: <http://kia.court.gov.ua/sud2690/1j/4q/52606/>.
5. Сіда Ю.С. Судова влада в умовах трансформації українського суспільства: дис.... канд. соц. наук / Харківський нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна. – Х., 2005. – С. 5

Наулік Н. С.

к.ю.н., доцент, заступник директора інституту підготовки фахівців з вищою освітою та підвищення кваліфікації прокурорів Національної академії прокуратури України

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ПІДТРИМАННЯ ПРОКУРОРОМ ДЕРЖАВНОГО ОБВИНУВАННЯ

В Україні здійснюються великомасштабні перетворення, спрямовані на зміцнення демократії й створення правової держави. В таких умовах, одним із головних напрямків розвитку держави є зміцнення законності та правопорядку. Виникає гостра потреба у визначенні та реалізації завдань забезпечення законності, захисту прав і законних інтересів громадян, верховенства права.

Це зумовлено ростом злочинів, поєднаних з насильством, жорстокістю й цинізмом. Злочинність стає більш організованою. Вона є одним з головних факторів, що негативно впливають на забезпечення правопорядку і внутрішньої безпеки держави. Характерною ознакою суспільних відносин стала зневага до закону та його ігнорування.

Органом на який покладено завдання охорони суспільних відносин від неправомірних посягань є прокуратура. Реалізуюючи визначені законодавством функції, прокурор діє з метою захисту прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави.

Функцією прокуратури, яка властива більшості правових систем сучасності є підтримання державного обвинувачення в суді. Ця функція закріплена у п. 1 ст. 121 Конституції України [1] і знайшла своє відображення у п.1 ч.1 ст.2 Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року [2]. Крім того, в Конституції України (ст. 129) закріплено, що до основних засад судочинства відносять підтримання в суді державного обвинувачення прокурором [1].

Правові засади здійснення функції державного обвинувачення, визначені Конституцією, Законом України «Про прокуратуру», Кримінальним процесуальним кодексом України, деталізовано у наказі Генерального прокурора України «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному